

Hydropedologie

Martin Šanda

martin.sanda@fsv.cvut.cz

Kat. hydromeliorací a krajinného inženýrství

**konzultační hodiny, B673
dle dohody, email**

Podmínky pro udělení zápočtu

100% aktivní účast na laboratorních cvičeních

(Šanda, B671)

6 bloků po 4 hodinách – **jmenný rozpis dle odkazu na xlsx**

1. čára zrnitosti, měrná hmotnost půd
  2. hydraulické charakteristiky, 3. půdní chemie
  4. vlhkostní čidla, 5. příklady, 6. prezentace
- hodnocení laboratoří = až 20 bodů u zkoušky

Požadavky ke zkoušce

znalost látky v rozsahu přednášek: k dispozici na webserveru

K143: <http://storm.fsv.cvut.cz/> Přednášky on-line

doporučená literatura: Kutílek, M., Kuráž, V., Císlarová, M.
Hydropedologie 10, skriptum ČVUT 2004

Zkouška pouze písemná 2 hodiny – bodové hodnocení 80 bodů+(0-20b z laboratoří)

Požadavky ke zkoušce

znalost látky v rozsahu přednášek: k dispozici na webserveru K143:

<http://storm.fsv.cvut.cz/> Přednášky on-line HYPE

Klasifikační stupeň	A	B	C	D	E	F
Bodové hodnocení	100-90	89-80	79-70	69-60	59-50	< 50
Číselná klasifikace	1,0	1,5	2	2,5	3	4

laboratoře max. 20 bodů

zkouška max. 80 bodů – 4 části => lab+zk = max. 100 bodů

1. důležité otázky: 2 x pedologie, 3 x hydropedologie (tj. 5 x 6b=30b)
2. 2 x příklad (1.Darcyho experiment, 2.vodní retence x bilance vody v půdním profilu x infiltrace x tenzometry v půdním p. *příklad č. 2 viz látka jen na přednáškách*) = 12b
3. 2 x poznávání půdních typů, 2 x 4b = 8b
4. 10 x doplňující otázky, 10 x 3b = 30b

Nutná znalost alespoň 50% z každého bloku 1.-3. samostatně, jinak F i v případě sumárního počtu bodů nad 50

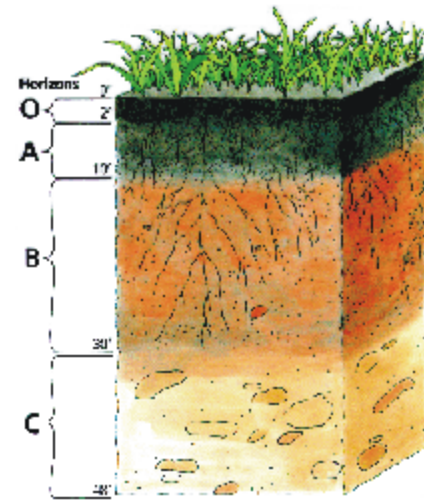
blok 4. jako doplněk do 50b jinak F

Přehled přednášek 2022/2023

1. Úvod, mezioborové souvislosti, historie, základní pojmy
2. Pedogeneze, faktory formující vznik půd, půdní procesy
3. Jílové minerály, chemické složení půd - C, N,P,K, výměnná kapacita, pH, Chemické procesy v půdě - znečištění půd
4. Textura - zrnitostní rozbor, struktura - agregace
5. Fyzikální vlastnosti půd - vlhkost, teplotní režimy, voda, vzduch
6. Voda v půdě, kapilarita, retenční čára
7. Voda v půdě - měření vlhkosti půd, vzdušná vlhkost
8. Hydraulické charakteristiky, hydraulická vodivost, měření
9. Hydrodynamika - nasycené, nenasycené proudění
10. Elementární procesy: infiltrace, výpar, transpirace rostlin, hydrolimity
11. Půdní horizonty, půdní typy, taxonomie česká a mezinárodní
12. Půdní horizonty, půdní typy, taxonomie česká a mezinárodní
13. Opakování nejdůležitější látky z Hydropedologie

Hydropedologie

Přednáška 1

Úvod

Historie pedologie, základní pojmy, funkce půdy, složení půdy

Hydropedologie

Spojitosť s předměty

- ❖ Hydraulika podzemní vody
- ❖ Erozní procesy v povodí
- ❖ Odvodnění a závlahy
- ❖ Tvorba a ochrana krajiny
- ❖ Geografické informační systémy
- ❖ Transport látek v půdě
- ❖ Rizikové látky v půdě
- ❖ Inženýrská hydropedologie
- ❖ Odpadové hospodářství
- ❖ Mechanika zemin, zakládání staveb

Historie pedologie

Historicky spojena se zemědělstvím,
zmínky v náboženských textech

Mezopotámie, Egypt

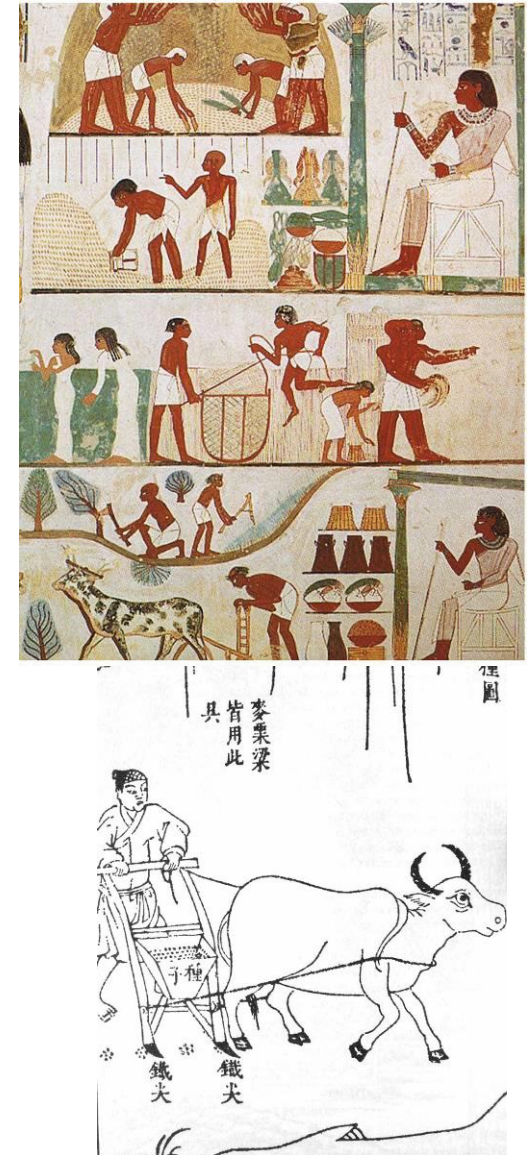
pěstování plodin v Egyptě záviselo na cyklu řeky Nil.

Egyptané rozlišovali tři období Akhet (záplavy),
Peret (setba), and Shemu (sklizeň)

záplavy trvaly od června do září – výsledkem bylo
usazení prachových částic na březích podél řeky
obsahující vysoký podíl minerálů – vhodných pro
pěstování plodin

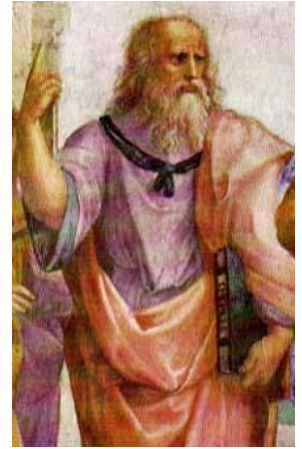
Čína

2. st. př.n.l. předchůdce secího stroje – dvoudílný
sazeč

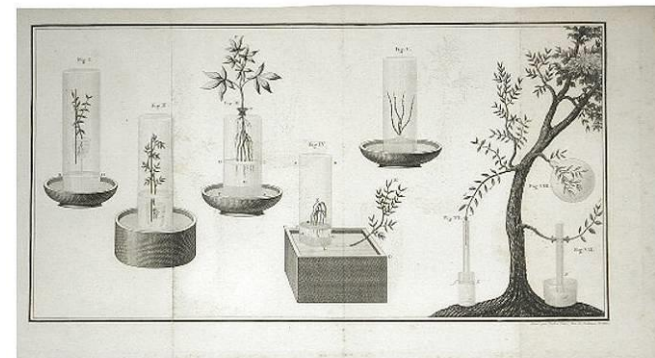
Historie pedologie

- Staří řekové – o erozi u Atén
- Římané – zemědělská literatura

moderní:

- Jethro Tull (1701) – experimentátor v zemědělství, zlepšovatel zemědělských praktik plení a hnojení, vynálezce secího stroje
- Theodore de Saussure (1804) – experimenty ke stanovení výměny CO_2 a O_2 rostlinami

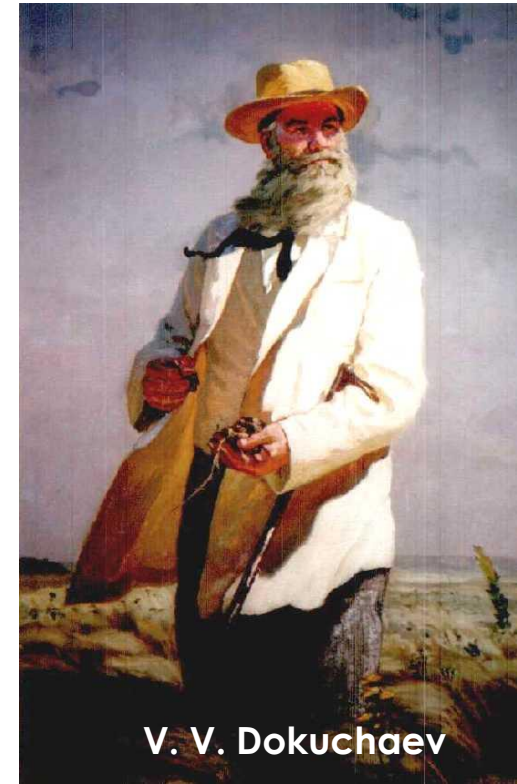

Historie pedologie

- Justus von Liebig (1803-1873) – první koncepce půdy, bilanční teorie, zjistil, že rostliny spotřebovávají N, CO₂ a prvky získané z minerálů
- N. S. Shaler (1891) – monografie o původu a základních vlastnostech půd – geologický přístup
- Dokučájev (1883) – nová koncepce půdy, černozemě, půda se skládá z vrstev
- Hilgard (1914), Muller (1887) průzkum a popis podzolů
- Marbut (1930) – klasifikace půd, variabilita
- Hans Jenny (1941) – definoval faktory půdotvorby v dnešní podobě

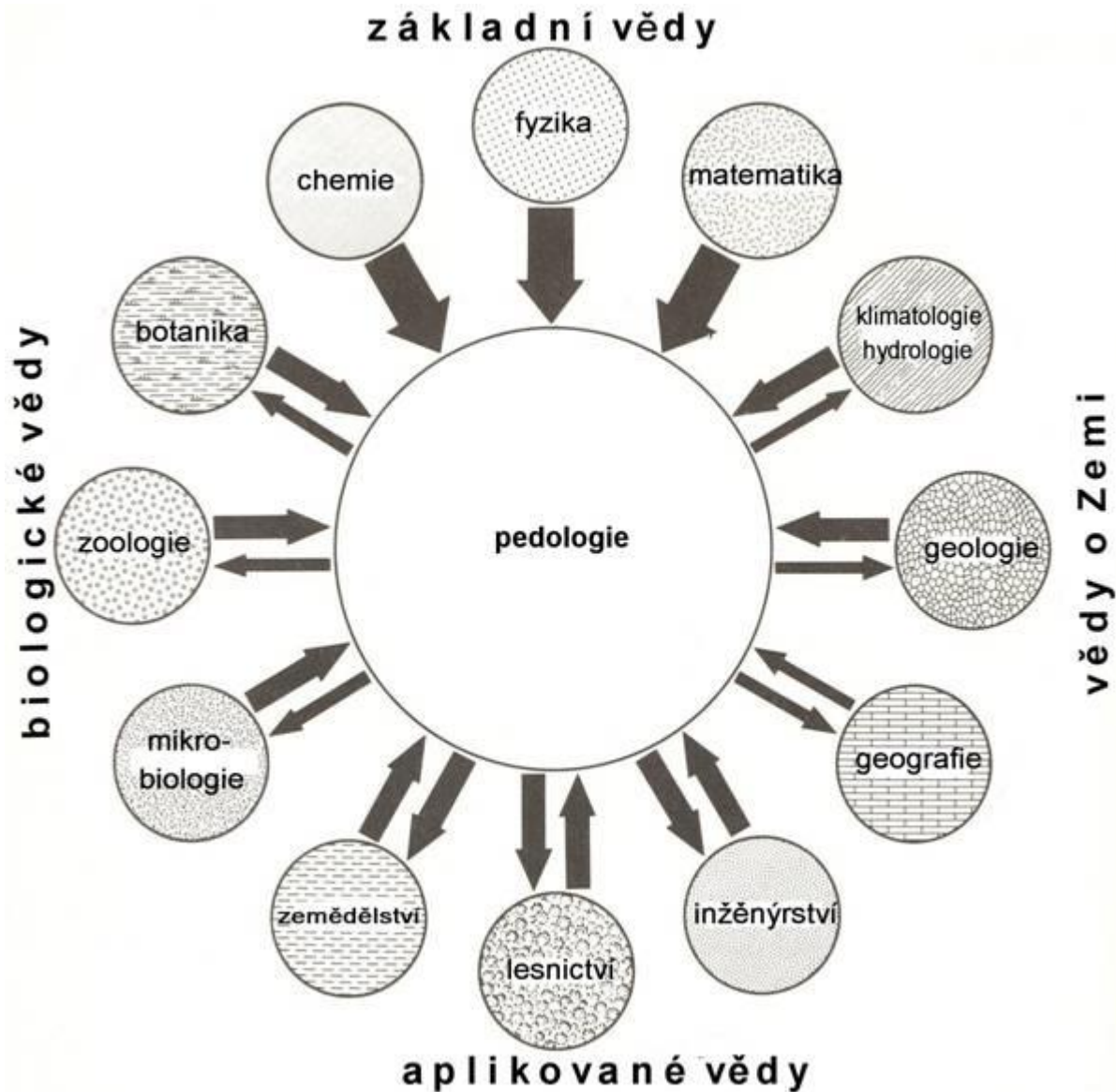

Zdroj: Brock WH Justus von Liebig
The Chemical Gatekeeper

V. V. Dokuchaev

Pedologie a další obory

Pedologie – Soil Science

slovník podoborů

klasická pedologie

(půdotvorba,
klasifikace)

pedology

půdní fyzika (voda v
půdě, transport látek)

soil physics (vadose
zone hydrology)

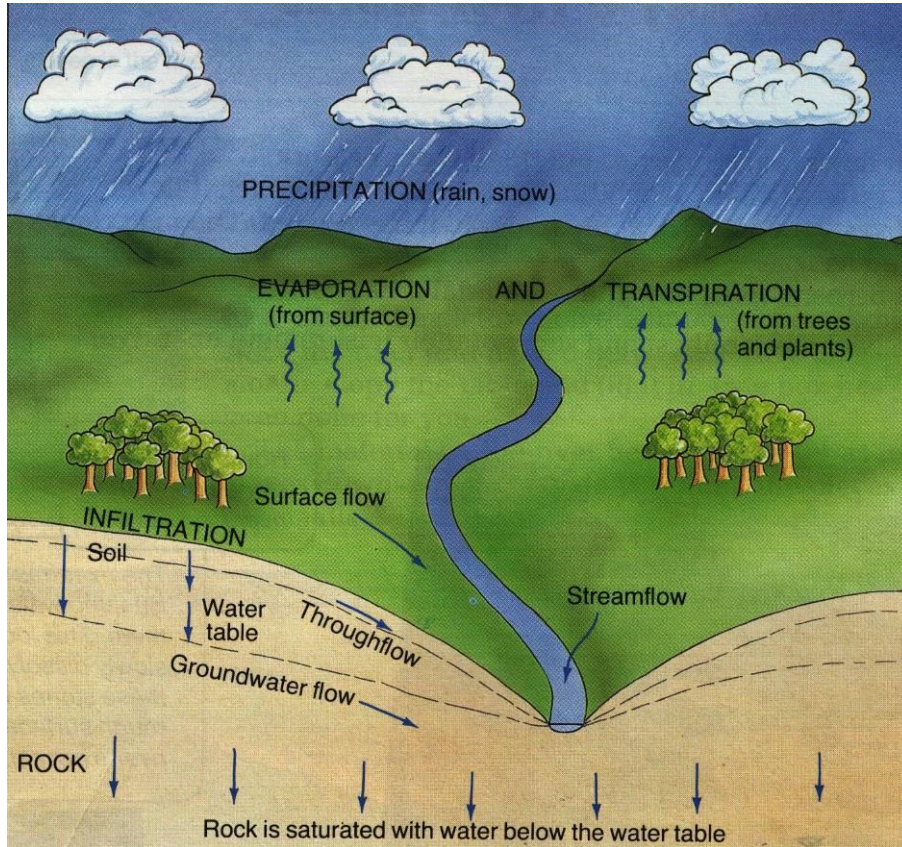
půdní chemie

soil chemistry

půdní biochemie

soil biochemistry

Význam půdy v hydrologickém cyklu

zdroj: <http://atschool.eduweb.co.uk/nelthorp/room8/intra/geograph/tests/watercyclec.htm>

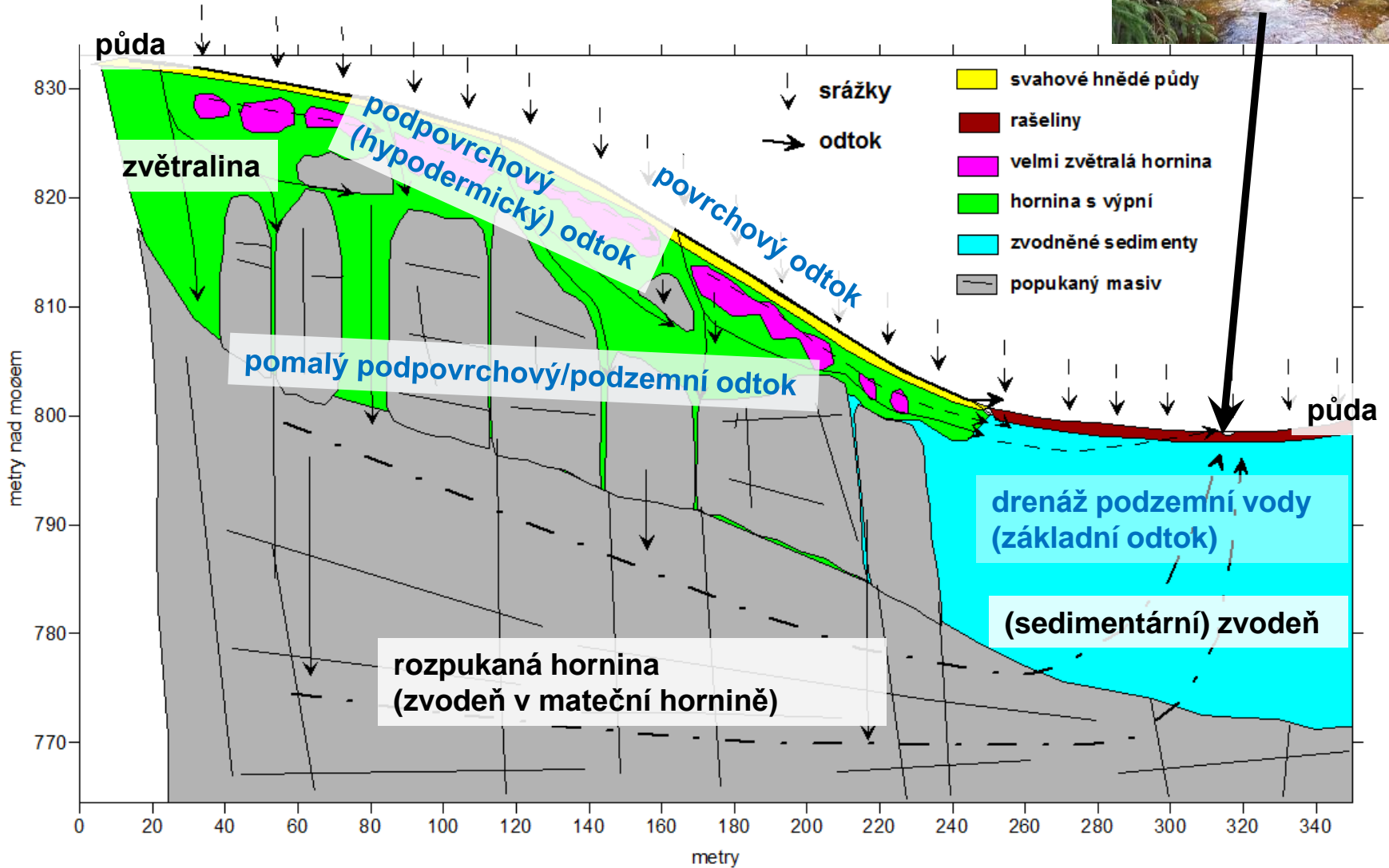
EN-CZ slovník velmi základních pojmů:

soil	půda
rock	hornina
precipitation	srážky
evaporation (from surface)	výpar (z povrchu)
transpiration (from trees and plants) – transpiration – dýchání (stromů a rostlin)	
water table	hladina vody
surface flow	povrchový odtok
stream flow	odtok v toku
through flow	odtok v půdním prostředí

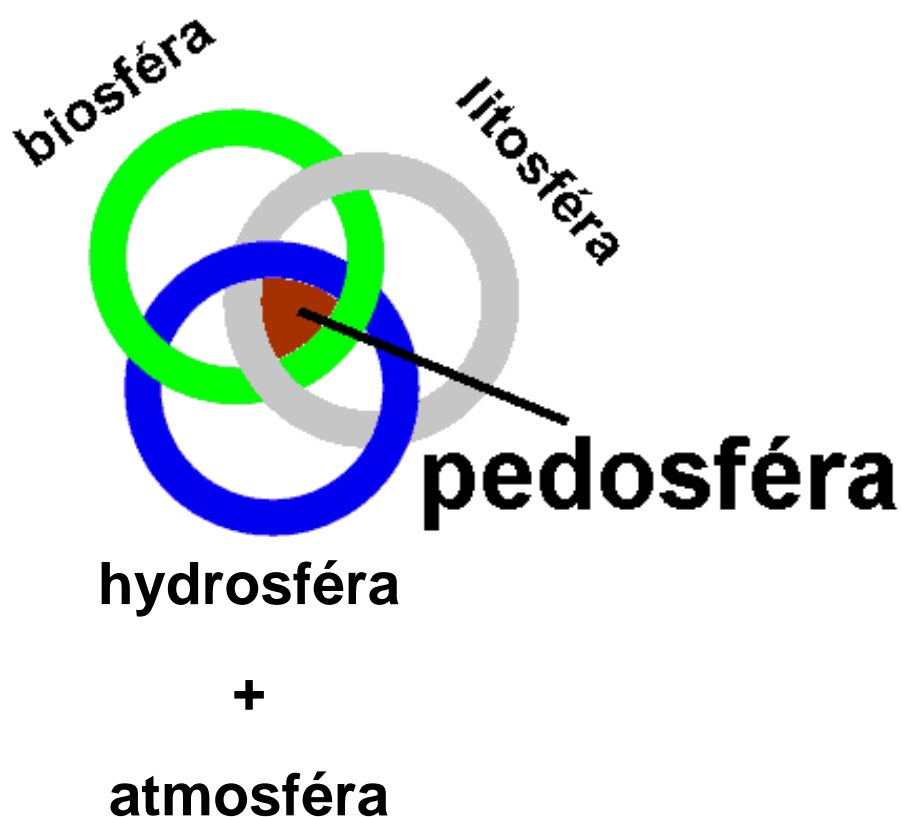
hornina, půda je pod hladinou vody plně nasycena vodou, **nad hladinou vody je nasycení částečné a objem vody je proměnlivý v čase** (limitně plně nasycení) to je nenasyčená zóna (vadose zone)

- celosvětová zásoba sladké vody v půdním a horninovém prostředí je cca 10x více než objem vody v řekách a jezerech,
- vyrovnávání extrémů na odtoku vody, snižování erozního účinku vody
- zásobárna vody pro rostliny

Cesty proudění vody

Půda – rozhraní mezi systémy

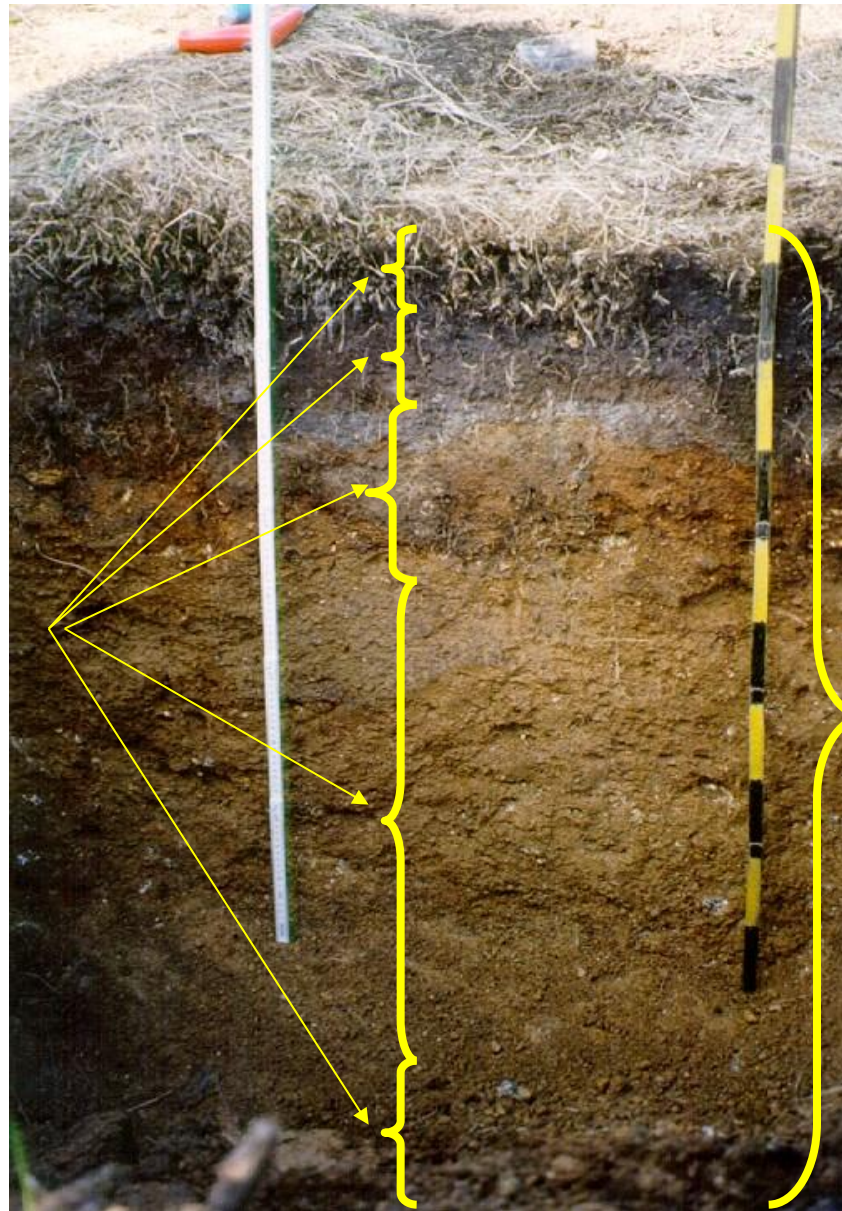

přírodní útvar vzniklý **na rozhraní litosféry s atmosférou** součinností půdotvorných faktorů.

půda je **spojujícím prvkem** mezi anorganickou hmotou a živými organismy na Zemi

je **biologicky oživená** a členěná na horizonty

Půdní profil, půdní horizonty

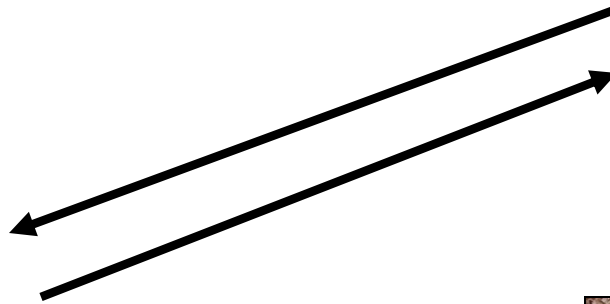
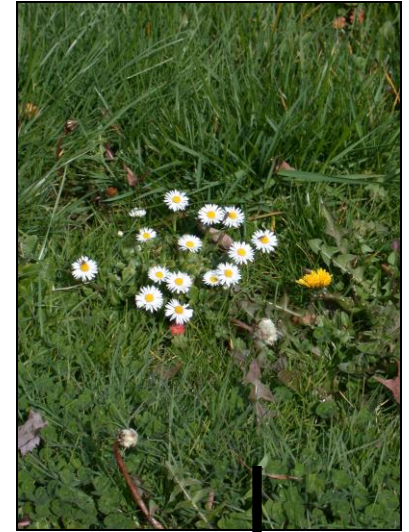

Půdní horizonty
vrstvy v nichž se
půdní vlastnosti
odlišují od
sousedících
vrstev

Půdní profil –
vertikální
úsek
obsahující
všechny
jeho
horizonty

Atmosféra

Vegetace

Půda

Hornina

Atmosféra

↓
CO₂
H₂O

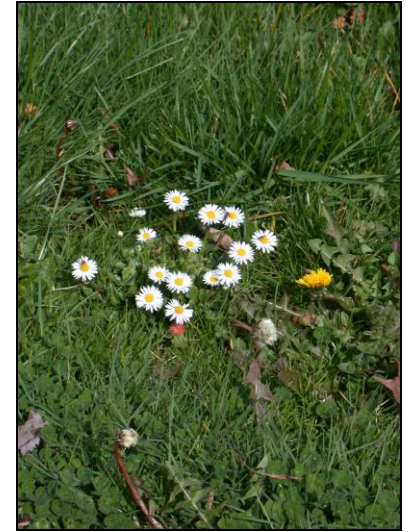
Vítr
Teplota
Srážky
Světlo

Půda

Atmosféra

Vegetace

Kořeny, listy
Vázání uhlíku
Živiny
Organický uhlík.

Živiny
Voda
pH

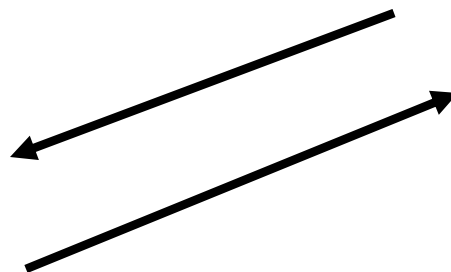
Půda

Atmosféra

Vegetace

póry

rozvolňování

Zvětrávání
Uvolňování živin
Úrodnost
Textura
Barva

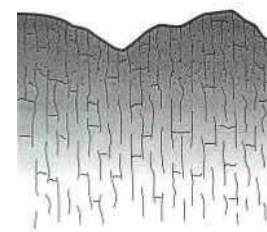
Půda

Hornina

Funkce půdy

- **ekosystém** sám o sobě, trojrozměrný životní prostor
- **nedělitelná část** většího ekosystému ovlivňující jak zemní tak vodní procesy
- Naprosto kriticky **nezbytná část života na Zemi**
- **biologický filtr** – přeměňování a zneškodňování látek
- součást krajiny
- základna/součást staveb

Půda je:

obecná definice: trojrozměrné
kontinuum v prostoru a v čase
formující svrchní část zemské
kůry

Ale také: substrát pro rostliny,
přírodní fenomén;

*Případně: půda je čímkoliv, za co jí
považuje určitý kompetentní orgán*

Elementární složení půd

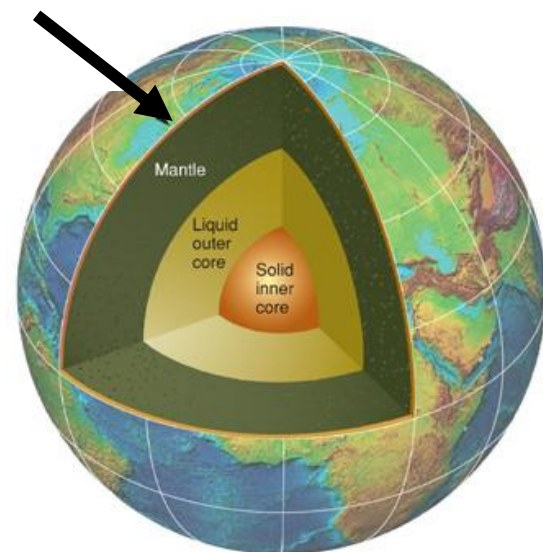
Prvek %	O 49,0	Si 33,0	Al 6,7	Fe 3,2	Ca 2,0	Na 1,1	Mg 0,8
Prvek %	K 1,8	Ti 0,5	P 0,08	Mn 0,08	S 0,04	C 1,4	N 0,2

(URE a BERROW, 1982)_

- Hydroxidy, jíly

- Oxidy, hydroxidy, organické látky

- Křemen, silikáty, jílové minerály

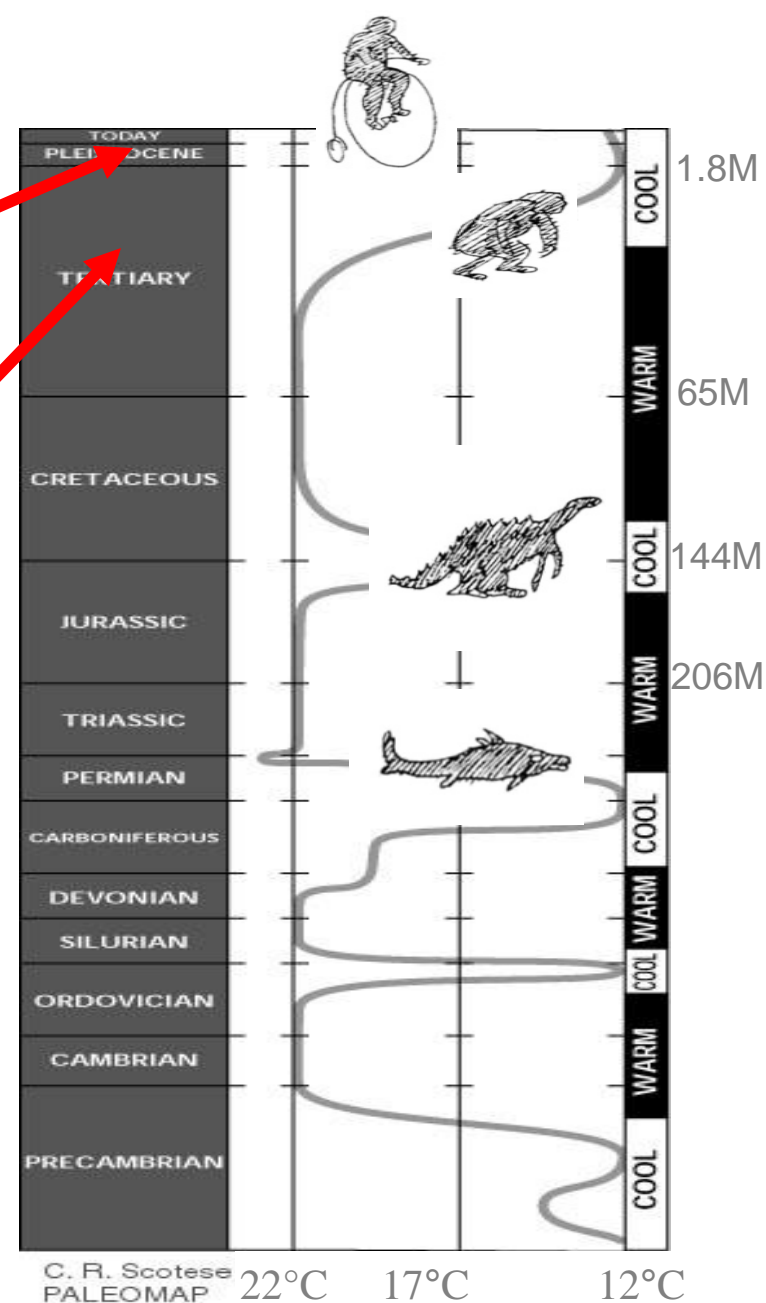

Stáří půd

**v ČR pouze
čtvrtohory
(max 1.8 mil
let)**

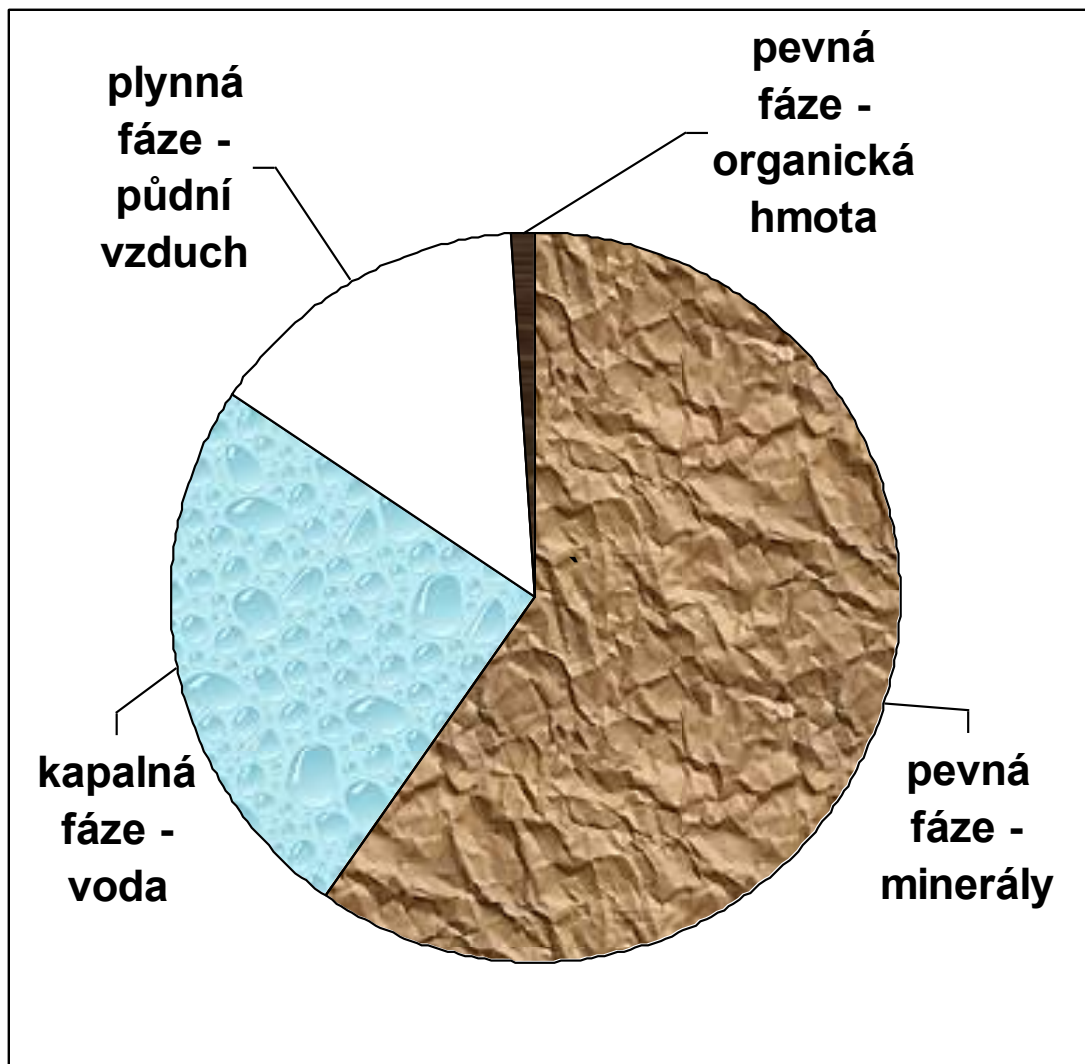

**ve světě i
mladší
třetihory (5-
1.8 mil)**

Průměrná roční teplota

Složení půdy

Minerály

- Tvoří až 50% objemu půdy
- Liší se chemickým složením
- Obsahují částice různých velikosti
- Mají původ v matečné hornině

Organická hmota

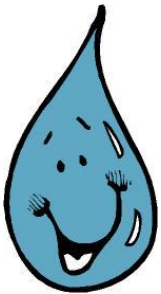
- Malá část co do podílu hmotnosti, ale obrovský vliv na vlastnosti půdy
- Vytváří se částečně z rozpadlých rostlin a živočichů + s organickými prvky je syntetizována půdními mikroby
- Je dočasným prvkem v půdě

Funkce organické hmoty

- Stabilizuje strukturu půdy
- Zvyšuje objem vody který je půda schopna vázat ve formě dostupné pro rostliny
- Je hlavním zdrojem živin pro rostliny
- Je hlavním zdrojem potravy a energie pro půdní organismy

Půdní voda

- Nezbytná pro růst rostlin
- Základní médium pro transport látek
- Nezbytná při čištění půdního prostředí
- V půdě se vyskytuje jako:
  - chemicky vázaná a hygroskopická (obalující zrna),
  - kapilární (kapilárními silami v pórech)
  - gravitační (dočasná, odtéká po odeznění vodního zdroje – déšť, tání sněhu, záplava)

Půdní vzduch

- Prostorově a časově velmi variabilní
- Má vysokou vlhkost ($R_h \approx 100\%$)
- Vysoký obsah CO_2
- Nízký obsah O_2

Oživení půd:

- **fytoedafon** – bakterie, aktinomycety, plísně, sinice, řasy – vliv na mineralizaci a humifikaci, biochemické procesy, např. denitrifikace
- **zooedafon** – oživení nižšími a vyššími živočichy – zkypřování, hnojení půd
- antropogenní vlivy – vliv člověka

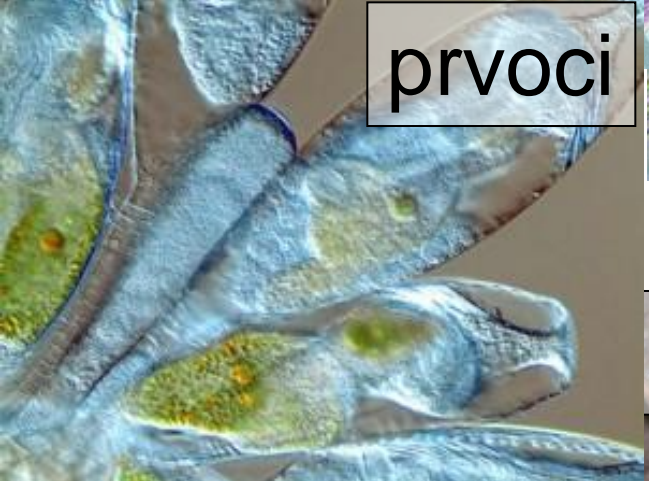
fyto- a zoo-edafon - příklady

baktérie

plísně

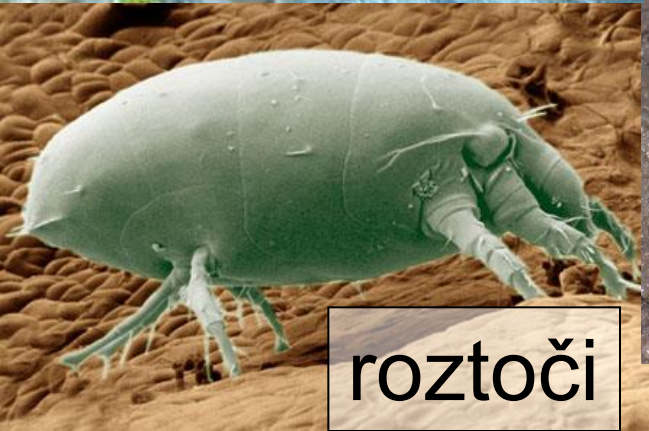
prvoci

aktinomyceety

červi

roztoči

obratlovci

Vegetace

byliny přírodní, kulturní plodiny:

pole, louky, pastviny, lesy

stromy – lesy, deštné pralesy

Vlivy člověka na půdu

- **intenzivní zemědělství:**

- ✓ hnojení
- ✓ pesticidy
- ✓ škodlivé látky

- **skládování**
- **urbanizace**

- **rozšiřování pouští**

- **eroze**

- ✓ mýcení lesů
- ✓ extenzivní zemědělství

Možnosti uplatnění znalostí z kurzu pedologie

znalost základní klasifikace půd: všechny oblasti ochrany a tvorby krajiny, revitalizace

chápaní fyzikálních vlastností: modelování odtoku z povodí, modelování erozních procesů

chápaní hydraulických charakteristik půd a základů půdní chemie: nezbytné pro další studium proudění vody v půdě a transportu škodlivých látek v půdě a k modelování těchto jevů

Možnosti uplatnění znalostí z kurzu pedologie

ekodukty

Literatura

Kutílek, M., Kuráž, V., Císlerová, M. Hydropedologie, skriptum ČVUT 1994
Císlerová, M. Inženýrská hydropedologie, skriptum ČVUT 2001

Tyto přednášky na webu: <http://storm.fsv.cvut.cz/>

- sekce Pro studenty – On-line přednášky a cvičení – HYPE - Hydropedologie

Další zdroje:

Klasifikace půd: <http://klasifikace.pedologie.cz>

Fitzpatrick, Soils: Their formation, classification and distribution

Sulzman E.W. : CSS 305 Principles of Soil Science:

http://cropandsoil.oregonstate.edu/classes/css305/lecture_sched.html

Půdní fyzika (v anglickém jazyce):

K. Roth: Lecture notes

[http://www.iup.uni-](http://www.iup.uni-heidelberg.de/institut/forschung/groups/ts/students/lecture_notes/soil_physics/lecture_notes05/lecture_notes05.html)

[heidelberg.de/institut/forschung/groups/ts/students/lecture_notes/soil_physics/lecture_notes05/lecture_notes05.html](http://www.iup.uni-heidelberg.de/institut/forschung/groups/ts/students/lecture_notes/soil_physics/lecture_notes05/lecture_notes05.html)

Přednášky kurzu Hydropedologie vznikly v autorském kolektivu: Ing. Martin Šanda, PhD a Ing. Michal Sněhota, PhD Kat. hydromeliorací a krajinného inženýrství, F. stavební ČVUT

Literatura

Tyto přednášky na webu:

<http://storm.fsv.cvut.cz/>

- sekce Pro studenty – On-line přednášky a cvičení – HYPE -
Hydropedologie

Další zdroje:

Klasifikace půd:

<http://klasifikace.pedologie.cz>

Půdní fyzika (v anglickém jazyce):

K. Roth: Lecture notes

<http://www.iup.uni->

[heidelberg.de/institut/forschung/groups/ts/students/lecture_notes/soil_physics/lecture_notes05/lecture_notes05.html](http://www.iup.uni-heidelberg.de/institut/forschung/groups/ts/students/lecture_notes/soil_physics/lecture_notes05/lecture_notes05.html)